

Statenmededeling

Onderwerp

Brabantse bossenstrategie

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennismemen van

De door GS vastgestelde Brabantse Bossenstrategie.

Datum

28 januari 2020

Documentnummer

4639886

Aanleiding

De afgelopen jaren zijn bomen en bossen steeds meer in het nieuws gekomen.

Lange tijd waren ze vooral van belang voor houtproductie, recreatie en biodiversiteit; nu komen er functies bij als opvang CO₂, herstel bodem- en waterkwaliteit en meervoudig gebruik voor recreatie en woon- en werklocaties. Er komen nieuwe bosvormen op als voedselbos, agroforestry, klimaatbos, oerbos en parkachtige zones in stedelijk gebied. Boskap - tot voor 10 jaar geleden stilzwijgend geaccepteerd - staat maatschappelijk onder grote druk. Zelfs het kappen van bos in Natura2000-gebied voor herstel van heide en hoogveen, roept weerstand op. Aan de andere kant duiken er steeds meer initiatieven op om bomen in te zetten voor klimaatopvang, hittestress in steden en hout als duurzame grondstof. We hebben in Brabant prachtige bossen maar overal staat de gezondheidssituatie onder druk.

Figuur 1 monotone Grove dennenbos (Jan den Ouden)

Het is geen exclusief Brabantse discussie; het leeft overal in Nederland en ook in de EU is er mee bezig. Dit wierp de vraag op wat voor rol de provincie heeft en moet hebben in deze discussies. Dat was in 2018 de aanleiding om een bossenstrategie te gaan ontwikkelen met alle Noord-Brabantse gebiedspartners die tegemoetkomt aan de maatschappelijke vragen die er leven.

Doel is het bijeen brengen en het maken van keuzes bij vragen rondom bossen en bomen waarbij een betere biodiversiteit, een gerichte klimaatmitigatie, koolstofopvang en duurzame houtproductie op een hoger en geïntegreerd niveau wordt gebracht. Daarmee kunnen we voorsorteren op de inzet van nationale en Europese fondsen. Bovendien willen we (natuur)organisaties, bedrijven, particulieren, gemeenten en waterschappen verleiden om de strategie te omarmen en zich in te zetten bij de uitvoering.

Met de Brabantse bossenstrategie wordt tevens invulling gegeven aan opgaven uit het Bestuursakkoord om in 2030 13.000 ha extra bos in Brabant te hebben waarvan 2.500 ha in deze collegeperiode.

Bevoegdheid

GS stellen de Brabantse bossenstrategie vast en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan zover dit blijft binnen de daarvoor door PS vastgestelde kaders. Het beleid waar de Brabantse bossenstrategie op is gebaseerd zijn de PS-besluiten over de Omgevingsvisie (2018), Brabant Uitnodigend Groen (2012), Provinciaal Milieu en Waterplan (2016), de provinciale set aan maatregelen over het landelijke Klimaatakkoord (2019)) en het Bestuursakkoord (2019). Met de bossenstrategie wordt geen nieuw beleid geformuleerd.

Datum

28 januari 2020

Documentnummer

4639886

Kernboodschap

1. *De provincie gaat het areaal bos vergroten, de kwaliteit ervan verbeteren en de afzet verduurzamen.*

De provincie Noord-Brabant gaat werken volgens de uitgangspunten van de nieuwe Omgevingswet. De bosdoelen van de voorliggende aanpak zijn gekoppeld aan de basisopgave en de vier hoofdoelstellingen van de Omgevingsvisie.

Met deze aanpak wordt een voorzet gegeven hoe dat kan uitpakken voor de Brabantse bossen. In de aanpak wordt uitgegaan van de beleidskaders voor natuur, milieu, water en klimaat: op wat voor wijze kunnen de Brabantse bossen een bijdrage leveren aan de beleidsdoelen.

In onze aanpak staan vijf belangrijke thema's centraal. Dat zijn:

- a) Klimaatadaptatie en bos.
- b) Klimaatmitigatie en bos.
- c) Herstel en ontwikkeling van bosbiodiversiteit.
- d) Luchtkwaliteit en leefomgeving.
- e) Bosproducten als duurzame grondstof.

- a. De Brabantse bossen hebben een klimaatadaptatieve aanpak nodig. De relatief hoge leeftijd waarbij boomsoorten zich beginnen te verjongen in combinatie met de snelheid waarmee het klimaat verandert, maken het treffen van maatregelen voor de revitalisering van bossen noodzakelijk. Voor de ontwikkeling van weerbare bossen is een vitale bodem cruciaal. Ongeveer 60.000 ha van het Noord-Brabantse bosareaal ligt op drogere of verdroogde zandgronden. Het overgrote deel bestaat uit dennen- of sparrenopstanden, vaak gemengd met eiken, berken of beuken. De bodems van deze bossen zijn sterk verzuurd. De bosbodem hoort te barsten van het leven van schimmels, wormen, aaltjes en kevers. In een groot deel van onze bossen verstikt dit leven doordat er op de uitgedroogde bodem een

Figuur 2 Rijk loofbos met bosanemoon (Wiel Poelmans)

ondoordringbare laag bladeren en naalden ligt. Daar komt geen bosanemoon of paddenstoel meer doorheen. De stikstofdepositie en het zure strooisel van eiken, beuken en naaldbomen hebben de bodem van bossen op de zandgronden aangetast. De nutriëntenbalans is ernstig verstoord. De stikstofdepositie moet omlaag worden en de samenstelling van de bossen dient diverser te worden om het interne verzuringsproces van de bosbodems te doorbreken. Het doel is om tot 2050 voor alle 60.000 ha met een revitaliseringsaanpak te komen.

Datum

28 januari 2020

Documentnummer

4639886

- b. Aanleg van nieuwe bossen draagt bij aan klimaatmitigatie, oftewel het vastleggen van CO₂ in bossen. Mede daarom streeft Brabant naar de aanleg van 13.000 ha extra bos in 2030. Daarmee groeit het areaal van het Brabantse bos van 14% naar 16,6%. Naast de aanleg van bos, kan ook de teelt van hout een goede bijdrage leveren aan het klimaatbestendig maken van Brabant. Hout beperkt het gebruik van beton, staal en kunststof;

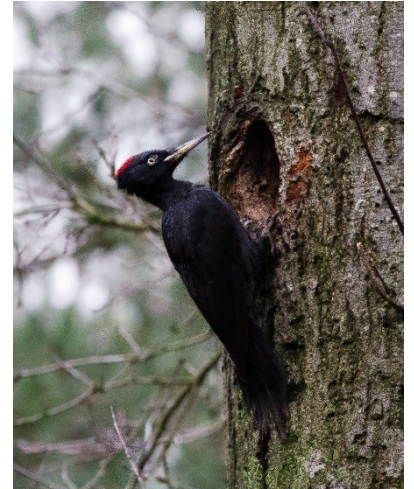

Figuur 3 Onverteerde strooisellaag (Bart Nyssen)

- materialen waarbij tijdens het productieproces veel CO₂ vrijkomt. Met de 70.000 ha bestaand bos in Brabant kan nog veel meer klimaatwinst geboekt worden door extra CO₂ vast te leggen in boven- en ondergrondse biomassa. Voorop staat daarom het vormen van rijke en gevarieerde bossen. Voor bossen op droge zandgronden (60.000 ha) kan de CO₂-opvang meer dan verdubbelen. Het is tevens een economisch argument: het leidt tot een verdubbeling van de jaarlijkse bijgroei aan hout. Daarnaast wordt in de bodem viermaal zoveel CO₂ vastgelegd als in de uitgangssituatie. De vastlegging van CO₂ is het meest duurzaam in zich ontwikkelende natuurbossen.
- c. Brabant werkt aan de uitbreiding van het Natuurnetwerk Brabant. De soortenrijkdom in goed ontwikkelde natuurlijke bossen is het hoogst van alle ecosystemen. De biodiversiteit in de Noord-Brabantse bossen blijft momenteel achter bij wat in potentie mogelijk is. In de klassieke productiebossen is de karakteristieke bosbiodiversiteit laag. De bossen op rijkere gronden zoals in de Biesbosch en de natte delen van het Groene Woud, behoren tot de soortenrijkste bossen van Nederland. Meer dan de helft van de circa 1.150 prioritaire soorten van Noord-Brabant is gebonden aan bos. Daarnaast zijn er circa 350 landelijk bedreigde bossoorten die uit Noord-Brabant zijn verdwenen. Deze bossoorten vinden weer nieuw leefgebied na het uitvoeren van herstelmaatregelen in bos dat als natuurbos wordt beheerd. Een belangrijk aandachtspunt betreft het behoud en de bescherming van oude bomen. Deze herbergen de belangrijkste soorten van volwaardige bossystemen. Het zijn de belangrijkste dragers van natuurbossen. Wij willen dat in zoveel mogelijk bossen er hoekjes zijn waar woudreuzen zich kunnen ontwikkelen en op natuurlijke wijze kunnen vervallen.

d. Bossen leveren een positieve bijdrage aan een gezonde en plezierige woon- en leefomgeving. Het terugdringen van de emissies die schadelijk zijn voor de gezondheid, verbeteren de leefomgeving. Bos is van belang voor het afvangen van fijnstof uit de lucht. Een schone en bosrijke leefomgeving leidt een hogere waarde van woningen en regio's. De aanwezigheid van bos noodt uit tot meer sporten. Bos is een positieve factor bij het vestigingsklimaat voor bedrijven. Parken en groepjes bomen verminderen de hittestress in grote steden. Steden kunnen de vraag naar nieuwe woningen combineren met nieuw bos wat leidt tot een hogere waardering van de bebouwde omgeving.

e. De vraag naar hout blijft groeien. De bos- en houtsector is economisch van grote betekenis. De toegevoegde waarde van het Nederlandse bos- en houtcomplex bedraagt ca € 6 miljard/jaar, als onderdeel van de totale productiewaarde van € 15 à € 16 miljard/jaar. De sector verschaft daarmee werkgelegenheid aan 69.000 fte. Veel partijen hechten eraan om de zelfvoorzieningsgraad van Nederland voor hout te verhogen. Houtproductie is daarom niet alleen noodzakelijk; het blijft ook een belangrijke functie in de Brabantse bossen en dit kan goed samengaan met een hoge biodiversiteit. Wij willen ook de toepassing van houtbouw en houtgebruik stimuleren en dit past bij de ontwikkeling naar een circulaire economie. Om zowel bos als houtketen een impuls te geven zal geïnvesteerd moeten worden in de productie van kwaliteitshout. Er is al met cofinanciering van de provincie een Nederlands-Vlaams Interregproject Eco2Eco opgezet. Bij voedselbossen en agroforestry gaat het om het oogsten van bosvruchten maar ook om de kweek van paddenstoelen en bosbeweiding met vee. Deze opkomst staat nog in de kinderschoenen. De opkomst van voedselbosbouw is een economische impuls voor landbouw, natuur en recreatie en sluit goed aan bij de Green Deal Voedselbossen uit 2017. Dit willen wij krachtig ondersteunen.

Figuur 4 Zwarte specht hakt gat in oude boom (Fabian Meyer)

Behalve nieuw en beter bos, vindt er ook een verschuiving plaats in het soort bos. Er is sprake van de huidige situatie die op de Beheertypenkaart staat en de gewenste situatie van de Ambitiekaart. Tabel 1 geeft aan dat de komende jaren het areaal natuurbos nog met 16% toeneemt en dat productiebos met 28% afneemt ten gunste van met name biodiversiteit.

De extra bosambitie van 8.000 ha in het NNB is te verdelen tussen 3.000 ha in gepland bos dat nog niet gerealiseerd is (beheertypenkaart) maar wel gepland is (ambitiekaart). De overige 5.000 ha zullen aangelegd worden op het beheertype kruidenrijk grasland dat omgekat wordt naar een van de mogelijke beheertypen met bos. Dit is ter keuze aan de initiatiefnemer die het bos gaat aanleggen.

Datum

28 januari 2020

Documentnummer

4639886

Tabel 1: oppervlakten bos binnen NNB met beheertypen en buiten NNB in hectares.

Beheertype met bos	Beheertypenkaart voor NNB	Ambitiekaart voor NNB	Extra bos in NNB	Extra bos buiten NNB
Bos in Grootschalige natuur	1.350	13.650	≥ 5.000	≤ 5.000
Natuurbos	21.100	24.550		
Bos met productiefunctie	46.950	33.800		
Bos in zoekgebieden	0	650		
Overig	600	350		
Totaal	70.000	73.000	5.000	5.000
Netto nieuw bos		3.000	5.000	5.000

2. De financiering van de Brabantse bossenstrategie raakt vele partijen.

De ambities van Noord-Brabant voor bos zijn hoog. In Nederland is bos momenteel economisch niet of nauwelijks rendabel. Het koppelen van verschillende maatschappelijke opgaven, biedt echter perspectief voor nieuwe sluitende businesscases voor nieuw bos en het revitaliseren van bestaand bos.

Met de feitelijke uitvoering van de bossenstrategie is tot 2050 ca € 650 miljoen gemoeid. Dat kan en moet opgebracht worden door vele partijen. De provincie is op dit gebied slechts een kleine speler maar is van belang als gebiedsregisseur om partijen en middelen bij elkaar te brengen.

Er liggen kansen door combinaties te zoeken met de provinciale opgaven voor klimaat, verdroging, duurzame energie en wonen. Met name de ontwikkeling van klimaatbossen krijgt veel aandacht. Met de Omgevingsvisie wordt gestreefd naar meerwaardecreatie en meervoudig ruimtegebruik.

Provincie:

- Als eerste aanpak trekken we tenminste ca. € 2 mln uit voor de Brabantse bossenstrategie; dit bedrag komt uit de begroting van programma Natuur. Het is een reservering voor een maatregelenpakket waar in 2020 een nadere concretisering aan wordt gegeven. Er wordt nog gezocht naar aanvullende financiering binnen programma natuur.
- Tot 2021 hebben we € 14,6 mln gereserveerd voor klimaatmitigatie. Deze middelen kunnen beperkt worden benut om de bossen klimaatbestendig te maken. Er ligt nu een aanvraag in Brussel voor een LIFE-project voor bosrevitalisering met een cofinanciering van de provincie, vanuit klimaatadaptatie en biodiversiteitsherstel, voor revitalisering van 1.100 ha bos.
- Bij de recent beschikbaar gekomen provinciale middelen van € 30 mln voor verdroging zijn er beperkte mogelijkheden voor herstel waterhuishouding bossen voor revitalisering.

- Op 8 november 2019 hebben de Staten ingestemd met de integrale set van afspraken uit het Klimaatakkoord die de bevoegdheden van de provincie Noord-Brabant raken. Daarin staat onder andere dat er gezamenlijke afspraken komen voor CO₂-compensatie, waaronder uitbreiding en verbetering bossen. Hierover zullen GS in 2020 een besluit nemen.
- Bosaanleg kan in combinatie met de oprichting van windmolens gerealiseerd worden. Een deel van de opbrengst van de windmolens kan benut worden als financiering voor bosaanleg.
- Er is een provinciaal subsidiepakket tot 2023 van € 30 mln vanuit de Maatregelkaarten voor Biodiversiteit en Leefgebieden beschikbaar voor de revitalisering van bestaand bos naar natuurbos met bijbehorend bodemherstel en hydrologisch herstel. Naar schatting kan tenminste € 15 mln aangewend worden voor revitalisering bos.
- In de provinciale Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) zijn bij de beheervergoedingen voor bos per ha en per jaar al bedragen opgenomen voor maatregelen die rechtstreeks te maken hebben met revitalisering zoals beheer watergangen en aankoop nieuw plantsoen. Gekapitaliseerd tot 2050 is er ca €25 mln beschikbaar voor revitalisering.

Figuur 5 Verwoestend vraatpatroon van letterzetter op fijnspar (Etiënne Thomassen)

Rijk: Rijk en provincies werken momenteel aan een gezamenlijke bosstrategie. Het rijk heeft hiervoor € 51 miljoen beschikbaar gesteld. Hiervan hopen wij tenminste € 10 mln naar Brabant te halen. Daarnaast is landelijk € 100 miljoen beschikbaar voor Natura 2000-gebieden waarvan een deel bestemd is voor bosaanpak en boscompensatie. Het rijk komt nog met middelen voor klimaatadaptatie.

Gemeenten en waterschappen: beide overheden bezitten duizenden ha aan bos en zijn voornemens om meer natuur, waaronder, bos aan te leggen. Met deze partijen gaan we in gesprek om ze ertoe te bewegen om ook de revitalisering van het bestaande bosbezit op te pakken en om de ontwikkeling van kansrijke natuurbossen in te vullen.

Europa: de Europese Unie heeft aangekondigd vanaf 2021 fors te gaan investeren in bosaanleg en bosrevitalisering. De provincie gaat dan op zoek naar medefinanciering voor dit programma.

Bedrijven en burgerinitiatieven: er is overal veel animo in de aanleg van nieuwe bossen en de aanplant van bomen. Er zijn bedrijven, vermogende particulieren en burgerinitiatieven die zoeken naar projecten, zoals nieuwe bossen, waar direct en zichtbaar in geïnvesteerd kan worden als onderdeel van een duurzaamheidsstrategie, imago of maatschappelijke betrokkenheid.

Wonen is een kansrijke economische drager voor bosaanleg zoals met de Landgoedregeling en de Ruimte-voor-Ruimteregeling. Voor de combinatie van bosaanleg met tiny houses zijn uitgewerkte businessplannen beschikbaar. Rondom voedselbossen is

veel beweging met kansen in het Natuurnetwerk. Natuurbegraven wordt in hoog tempo populairder. Een natuurbegraafplaats kan een drager zijn voor de investering in nieuw bos elders of ter plekke. Daarnaast is er behoefte aan herdenkingsbossen.

Datum

28 januari 2020

Documentnummer

4639886

Uitvoering Natuurnetwerk: de grootste kansen voor de aanleg van nieuw bos liggen binnen het Natuurnetwerk. Het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) heeft middelen beschikbaar voor financiering van aankoop en inrichting van nieuw bos.

De provincie kan bij dergelijke processen een faciliterende of sturende rol spelen door haar grondpositie te vergroten. Ook stoppende agrariërs kunnen hierop inspringen. Het is een belangrijk opgave voor organisaties als Brabants Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer aangezien zij gezamenlijk eigenaar zijn van meer dan de helft van het bosareaal. Staatsbosbeheer heeft inmiddels toegezegd minimaal 1.000 ha nieuw bos in Brabant aan te leggen.

Ook bij de realisatie van bos buiten het NNB, in combinatie met economische functies, zal altijd een integrale afweging rondom ruimtegebruik en mogelijke externe werking worden gemaakt. Indien bovenstaande aanpak leidt tot herbegrenzing van het NNB zal de procedure van het Natuurbeheerplan via PS (binnen kaders uitgevoerd door GS) en van de interim Omgevingsverordening worden gevolgd en deze procedure kent een integrale beoordeling en afweging.

Figuur 6 Aftakelende woudreus is B&B voor insecten (Wiel Poelmans)

Europese en internationale zaken

De Europese Unie kent geen specifiek gemeenschappelijk bosbouwbeleid; het bosbouwbeleid is een nationale bevoegdheid. Toch hebben veel Europese maatregelen invloed op bossen in de Unie zoals met de Habitatrichtlijn en Natura2000. Ongeveer 90% van de Uniemiddelen voor de bossen komt uit het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling. Er is tot 2021 een maatregel actief voor investeringen in herbebossing, boslandbouwsystemen, verbetering veerkracht bosesystemen en bosbouwtechnologieën voor verwerking en afzet bosproducten. Voor de periode 2021-2028 wordt naar verwachting dit programma versterkt. De EU heeft een grote Green Deal voorgesteld die goed aansluit bij onze ambities in onze bossenstrategie.

Communicatie

Er is met alle relevante partijen die te maken hebben met beheer, inrichting en bescherming van bossen overleg geweest: Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Brabants Particulier Grondbezit, ZLTO, BMF, Bosgroep Zuid-Nederland, stichting PROBOS, Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), ministerie van LNV en de Brabantse waterschappen. De Brabantse bossenstrategie is in november 2019 besproken met de Provinciale Raad voor de Leefomgeving. De bossenstrategie is overal positief ontvangen.

Vervolg

Voor het bereiken van de doelen voor bos in Noord-Brabant zijn vervolgstappen nodig. De aanleg van nieuw bos heeft een looptijd tot 2030 en de revitalisering van de bestaande bossen loopt tot 2050. Met onze aanpak wordt een eerste start gemaakt. In 2020 wordt gekeken in hoeverre instrumenten uit de Wet natuurbescherming met betrekking tot onze provinciale wettelijke bevoegdheden en VTH-taken ingezet kunnen worden om de uitvoeringskansen van de bossenstrategie te versterken. Het resultaat hiervan zal in 2020 landen in een wijziging van de Beleidsregel natuurbescherming en de in 2020 vast te stellen Omgevingsverordening.

Figuur 7 Knikkend nagelkruid is zeldzame parel van natuurbos (Fabian Meyer)

Er moeten afspraken met het rijk worden gemaakt over verdeling van (klimaat)middelen en een systeem voor CO₂-compensatie. Er dient een plan te komen om Brabantse bedrijven en particulieren te stimuleren om investeringen mogelijk te maken in bosprojecten. De provincie kan pilots en initiatieven mogelijk maken via de middelen die aan de uitvoering van de Brabantse bossenstrategie zijn verbonden. Vanaf 2021 treedt het nieuwe GLB van de EU in werking en dit biedt mogelijkheden voor een verdere uitvoering. In het voorjaar van 2020 werken GS de strategie verder uit om deze bossenaanpak voortvarend uit te voeren. In het voorjaar volgt ook een Statenexcursie om bosherstel in het veld zichtbaar te maken.

Kansrijke maatregelen provincie

- Projectenoverzicht bijhouden, regie voeren en coördinatie activiteiten.
- Aanleg stimuleren van voedselbos en agroforestry conform Green Deal Voedselbossen.
- Functiecombinaties wonen en bos en realisatie van windmolens mogelijk maken.
- De provinciale maatregelkaarten voor biodiversiteitsherstel bijstellen voor financiering.
- Onderzoeken of er meer A-locaties en bosreservaten moeten komen.
- Behoud van oude bomen bescherming bieden in de Verordening natuurbescherming.
- Een actieve rol innemen naar bedrijven voor bosprojecten.
- Afspraken maken met boseigenaren om de revitalisering in gang te zetten.
- Convenanten sluiten met overheden en organisaties over nieuw bos en revitalisering.
- De ontwikkeling op gang brengen naar natuurbos.
- Pilots starten met voorbeeldprojecten voor nieuwe bossen en bosrevitalisering.
- Opzetten en bijhouden van een monitorsysteem van bossen en bosrevitalisering.
- Burgerparticipatie inzetten voor de aanleg van nieuw bos.
- De grondpositie van de provincie actief inzetten.
- De eigen CO₂-uitstoot van de provincie mede compenseren door bos.
- Een actieve innemen rol bij het verwerven van landelijke en Europese klimaatmiddelen voor bosprojecten.
- Uitzoeken of een fonds of organisatie kan helpen bij verbinden en ontzorgen van bosprojecten.

Bijlagen

1. Brabantse bossenstrategie.
2. Kennisdocument Brabantse Bossen.

Datum

28 januari 2020

Documentnummer

4639886

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Programmamanager: de heer H.J. van Herk, (073) 681 29 61, hvherk@brabant.nl.

Opdrachtnemer: de heer F.A.H.E. Post, (06) 1830 3282, fpost@brabant.nl.